Quaranta anys d'atemptats, atacs i impunitat de l'extrema dreta al País Valencià

GEMMA MARTÍNEZ :: 07/11/2021

L'extrema dreta del País Valencià ha estat responsable de desenes d'atemptats des de la fi de la dictadura franquista fins a l'actualitat.

Quaranta anys d'atemptats, atacs i impunitat de l'extrema dreta al País Valencià

L'extrema dreta del País Valencià ha estat responsable de desenes d'atemptats des de la fi de la dictadura franquista fins a l'actualitat. Els explosius, tirotejos i les pintades amb amenaces han estat una constant al llarg dels anys. La violència exercida, de manera totalment impune, per aquests grupuscles i el seu impacte han quedat en la memòria del poble valencià, sobretot en la d'aquelles que van patir tal persecució de primera mà

L'any 2010, al barri valencià del Pla del Reial, Juanlu Sempere i la seua parella van patir un atemptat amb explosiu a casa seua / ARXIU

La Transició espanyola, període que abraça el temps entre la mort de Franco i l'establiment de la democràcia, va estar impregnada de violència arreu dels territoris de l'Estat espanyol. La tensió als carrers era palpable. Els que havien estat quaranta anys al poder hi temien i els que s'oposaven al règim veien una escletxa enorme que, en certa manera, els alliberava. Les últimes dècades del segle XX són cabdals per entendre la deriva de molts grups polítics i socials del moment, així com la configuració d'altres que existeixen hui dia. Al País Valencià, a finals de segle, es va viure allò que s'ha conegut com a "la Batalla de València", un conflicte polític i identitari que va enfrontar la societat valenciana; un escenari ple d'atacs i agressions que també es pot entendre com una reacció de la dreta a l'evident pèrdua de poder social.

Més enllà de disseminar aquells anys, interessa atendre la duresa que van suposar. Els grups de dreta, concretament el Grup d'Acció Valencianista (GAV), Fuerza Nueva i alguns sindicats universitaris conservadors, van protagonitzar tota una sèrie d'atemptats al llarg de les dècades següents, abanderant l'anticatalanisme, la defensa de la unitat d'Espanya i altres consignes familiaritzades amb la ideologia franquista. Així, tota aquesta violència va anar esbossant la història del País Valencià de finals de segle XX.

> **Inicialment, l'extrema dreta es va centrar en atacar punts i persones relacionades amb la cultura valenciana, la difusió de la llengua i de les idees lligades a l'autonomisme o l'independentisme**

Inicialment, l'extrema dreta es va centrar a atacar punts i persones relacionades amb la cultura valenciana, la difusió de la llengua i de les idees lligades a l'autonomisme o l'independentisme. Figures com Sanchis Guarner o Joan Fuster van rebre explosius a casa seua l'any 1978. El 8 d'octubre d'aquest mateix any van posar una bomba a la plaça de bous

contra la celebració de l'Aplec del País Valencià i una altra va esclatar en un cinema a la ciutat d'Alcoi, on es reproduïa una pel·lícula dirigida pel director valencià Carles Mira. Un any més tard, any de les primeres eleccions municipals després de la mort de Franco, durant les celebracions del 9 d'octubre, el GAV va calar foc a la senyera preautonòmica de l'Ajuntament de València i va agredir l'alcalde, Ricard Pérez Casado; el president de la diputació Manuel Girona i les autoritats que els acompanyaven. Aquestes agressions van protagonitzar la Diada del País Valencià de 1979. Aquella mateixa vesprada, a més a més, es van desactivar dos explosius davant de les Torres dels Serrans. Aquestes dues bombes havien estat instal·lades sota el vehicle d'un dels grups que actuava, el grup Carraixet, pertanyent al moviment de la Nova Cançó.

Davant tots aquests atacs cal preguntar-se quin era el context en què tot allò s'havia cuinat. L'any 1978 s'aprovava el règim preautonòmic valencià i s'instituïa la creació del Consell del País Valencià, amb Lluís Albinyana (PSOE-PSPV) com a president, el qual també va rebre tota una sèrie d'agressions. En aquest context, hi ha dos punts fonamentals que, com a moviment reaccionari, la dreta va agafar com a motor de la seua radicalització i com a motiu dels seus atacs: per una banda, el creixement de les forces polítiques d'esquerres a les urnes, i d'altra, la qüestió autonòmica.

> **No és casualitat, doncs, que els atemptats duts a terme foren contra espais que difonien les idees democràtiques i culturals, com és el cas de la llibreria Tres i Quatre, la qual va patir diversos atacs al llarg de la dècada dels setanta**

L'anticatalanisme esdevé una de les característiques més destacables de la dreta al País Valencià. El periodista Francesc Bayarri, qui ha investigat, entre altres, els atemptats de 1978 i 1981 a Joan Fuster, assenyala que en aquest cas la dreta va veure un camí pel qual podia prendre força. Les organitzacions de dretes i, concretament, d'extrema dreta, van aferrar-se a l'anticatalanisme perquè era un argument que "funcionava en aquest territori" i el van veure una via de mobilització. No és casualitat, doncs, que els atemptats duts a terme foren contra espais que difonien les idees democràtiques i culturals, com és el cas de la llibreria Tres i Quatre, la qual va patir diversos atacs al llarg de la dècada dels setanta. Entre ells, va destacar l'ús d'explosius, de còctels Molotov i incendis.

Seguint la línia històrica dels anys setanta i l'inici dels vuitanta, amb tots els atemptats que s'hi van produir al llarg d'aquests anys a les mans de grups blavers i d'extrema dreta, es planteja una segona qüestió: la impunitat que se'ls ha atorgat. Són moltes les referències que s'han fet a l'ambigu canvi entre la dictadura franquista i l'establiment d'un sistema democràtic. Francesc Bayarri apunta que a l'Estat espanyol "no hi ha un trencament, sinó que aquells que havien estat servint a una dictadura un dia acudeixen a treballar al seu lloc després". D'aquesta reflexió es pot deduir que aquella impunitat amb la qual es van abordar els diversos atemptats a la casa de Fuster o a Sanchis Guarner, així com la que ha viscut l'extrema dreta al llarg dels anys, queda lluny de ser una casualitat.

Conseqüències dels dos artefactes explosiu que va esclatar a la porta de la casa de l'escriptor Joan Fuster, a Sueca, en 1981|ARXIU

Bayarri aprofundeix en aquest atemptat i assenyala la composició dels explosius que es van instal·lar a la residència de Joan Fuster. Al setembre de 1981, dues bombes fetes amb Goma 2 van ser col·locades a Sueca (Ribera Baixa) amb la intenció de matar Fuster. Ningú mai va ser detingut. "Per la mateixa època —continua Bayarri— es va homenatjar Fuster a la Universitat de València. A la setmana va esclatar una bomba a l'edifici de la Nau, on tres treballadors van ser ferits. Tampoc va haver-hi cap detenció". Poc després, una altra bomba d'aquest tipus va explotar i va matar un empresari valencià a la zona de Cànovas. La reacció i el tractament judicial i mediàtic van ser similars.

L'historiador Borja Ribera, qui ha estudiat la qüestió de la violència durant la Transició espanyola, apunta que la particularitat del País Valencià durant aquests anys fou el predomini de l'activitat de la dreta. "En altres zones hi havia activitat d'organitzacions com ETA o els GRAPO, però al País Valencià quasi no van tenir repercussió". Ribera assenyala que el motiu d'aquesta violència dretana i ultradretana al territori valencià sembla estar relacionat amb la victòria de l'esquerra a les eleccions generals de 1977. I destaca: "sembla que hi ha una voluntat de reconquistar València. A Castelló quasi no hi ha violència aquells anys i hi havia un govern d'UCD".

Pel que fa a les organitzacions, l'historiador explica que els atemptats no solien respondre a grups definits, moltes vegades signaven amb sigles que no corresponien a cap col·lectiu. Tanmateix, tot indica al fet que una part d'aquella violència provenia d'un sector de Fuerza Nueva. Les seus de Barcelona i València d'aquest grup polític van ser assaltades per militants antifeixistes, qui van requisar molt de material que els relacionava amb accions violentes. Així bé, de nou, no hi va haver cap investigació policial.

Milícia antiindependentista i homòfoba

La tònica de la dècada dels vuitanta va ser de violència arreu dels territoris dels Països Catalans. El cas del País Valencià, tot i les seues particularitats, no va ser un cas aïllat. El periodista Joan Cantarero, especialitzat en extrema dreta, explica que els punts més conflictius a l'Estat espanyol també van ser Madrid, Barcelona o Màlaga. A Catalunya, apareix, al voltant de l'any 1985, el grup anomenat Milícia Catalana que va protagonitzar tota una sèrie d'atemptats a seus i locals de l'esquerra independentista o llocs de trobada de la comunitat LGBTI. Entre aquests casos, destaquen explosius en una sauna i en una llibreria sexològica l'any 1985, tirotejos a diferents bars, diverses bombes més durant l'any 1989 a locals del Moviment en Defensa de la Terra. També es va posar una bomba a la seu del Moviment d'Esquerra Nacionalista l'any 1986, acció per la qual varen ser detinguts els dos màxims responsables en aquell moment, que ingressaren en la presó i posaren fi a les activitats de la Milícia Catalana. No obstant això, en 1988, quedaren en llibertat i a l'any següent, van reiniciar el grup, amb diverses explosions, com una a una impremta de Sant Adrià del Besòs o contra persones vinculades a la política.

El 22 de novembre de 1991, es va desarticular la Milícia Catalana i es van detindre cinc integrants: Carlos Francisoud Araguas, com a màxim responsable del grup; Ignacio Mora Vilaltella, Enrique Maria Sau Borull, David del Pozo Fernández i José Antonio Morales Galeote. Als detinguts se'ls va intervindre molt de material propagandístic i d'arxiu de

l'organització, així com manuals per a la confecció d'explosius o esquemes sobre instal·lacions militars. En el moment de la detenció, aquest grup ultra tenia projectades diverses accions terroristes i robatoris, mitjançant la intimidació per tal de recaptar fons per a l'organització. Dels cinc detinguts, dos van quedar en llibertat, David del Pozo Fernández i José Antonio Morales Galeote.

Les dinàmiques de la dreta s'assimilaven arreu del territori. "A València hi havia un destí clar, el barri del Carme", apunta Cantarero. "El Carme era, durant aquella època, punt de trobada de gent anarquista, alternativa… La violència era molt potent". El periodista assenyala que un dels primers casos que ell va cobrir va ser precisament un atemptat contra un pub del barri, entorn l'any 1982/1983.

Un altre punt conflictiu se situava a la Universitat de València, on els enfrontaments entre sindicats eren constants. Durant aquests anys, diversos actes van ser boicotejats pels membres del GAV i d'Alternativa Universitària, liderats per Juan Garcia Santandreu, exmilitant de la Falange. També, l'any 1983, es va fundar la grada d'animació del Valencia CF, el grup Ultra Yomus, que aniria agafant pes dins de l'extrema dreta al llarg dels anys següents.

Els noranta, un canvi de paradigma

Els anys posteriors, durant la dècada de 1990, existeix un cert canvi de paradigma pel que fa a l'extrema dreta i el seu pensament. L'historiador Carles Viñas, investigador especialitzat en l'extrema dreta, caps rapats i els ultres del futbol, assenyala que hi ha "un gir cap a altres models". Seguint les seues tesis, l'historiador català afirma que arran de l'intent de colp d'Estat fallit, el 23 de febrer de 1981, l'extrema dreta es va convertir en un element marginal de la política.

En 1982, es dissol definitivament el partit de Blas Piñar, Fuerza Nueva. Uns anys després, l'intent de creació d'un partit feixista —amb el suport de Marine Le Pen— Juntas Españolas de Integración Nacional, fracassa políticament. Amb això, Viñas incideix en la irrupció dels caps rapats com a element que transformà l'extrema dreta. "Hi ha un gir cap a models més europeus". Les consignes de l'extrema dreta s'allunyen del tradicionalisme per apropar-se més a un feixisme com l'alemany. A més, prenen noves vies d'expansió, com la música o el futbol.

Els anys noranta també han quedat marcats en la memòria del moviment antifeixista actual com a una època de força duresa. Foren els anys dels assassinats dels antifeixistes Guillem Agulló i David Ángel Ribalta Vázquez —més conegut com a Davide Ribalta—, entre altres. Un dels atemptats més conegut d'aquests anys fou a la seu de la Societat Coral el Micalet, on membres del GAV i d'Unió Valenciana van trencar les finestres mentre s'hi celebrava una conferència.

Amenaces ultres al portal on vivia el lingüista Manuel Sanchis Guarner|ARXIU

També destaca la progressiva deriva cap a l'extrema dreta de la grada d'animació Yomus durant aquest període. En l'entorn del futbol, es va aglutinar, en molts llocs, tota una sèrie

de gent que, tot i que no estava gaire polititzada, es va radicalitzar. Les idees provinents del feixisme i el nazisme s'instal·len en molts d'aquests grups. L'estètica dels caps rapats i tota una sèrie de simbologia política desplaça les consignes anteriors.

Cantarero apunta que la conflictivitat política dels anys noranta al País Valencià va ser molt violenta i que, en certa manera, l'activitat es va concentrar en punts més concrets. La política havia canviat molt, la dreta més "democràtica" i possibilista va arrossegar moltíssima gent que abans s'havia posicionat amb agrupacions com Fuerza Nueva. A més, el canvi generacional era evident.

> **Algunes de les comarques on va destacar la presència de l'extrema dreta durant els últims anys de la dècada de 1990 foren la Costera, la Vall d'Albaida, la Ribera Alta i Baixa, la Safor i l'Horta**

Algunes de les comarques on va destacar la presència de l'extrema dreta durant els últims anys de la dècada de 1990 foren la Costera, la Vall d'Albaida, la Ribera Alta i Baixa, la Safor i les comarques de l'Horta. "En aquells anys hi havia un grup que es movia pels instituts, on repartia propaganda neonazi i algunes versions del Mein Kampf", explica Natxo Calatayud, integrant del moviment independentista i antifeixista de València. L'entrevistat explica com, l'any 1998, alguns membres d'un grupuscle d'extrema dreta conegut a la zona de la Costera —el Fan Club, el sector més radical de Yomus— va assaltar una festa de Cap d'Any que organitzava l'Assemblea Antifeixista de Xàtiva.

"A Xativa hi havia un parell de pubs on es reunia la gent del rotllo i on hi havia conflicte de tant en tant", recorda. A banda dels atacs, es dedicaven a assetjar els militants antifeixistes: "Anaven a casa nostra a la matinada i amenaçaven els pares". Algunes de les cares visibles de l'extrema dreta de la Costera i la Ribera, després, es van relacionar amb el conegut entramat neonazi Armagedón. Segons explica Calatayud, després del desmantellament d'aquests grups, molts dels ultres van desaparèixer de l'escena, però va quedar una generació més jove, una tercera generació que faria el relleu durant els 2000.

Canvi de segle i una impunitat que continua

En el canvi de segle, la violència i la impunitat feixistes van seguir de manera similar. Els protagonistes dels atemptats havien canviat de sigles, alguns grups havien mort i uns altres havien aparegut. El llistat d'accions violentes i atemptats a principi dels anys 2000 és, si més no, extens. Al març de l'any 2000, s'incendien les seus de diversos partits a Manises, Xirivella i Alboraia, on posteriorment es van trobar pamflets de l'organització Hermandad Nacional Socialista Armagedón. El setembre de 2001, van cremar la porta de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Castelló, així com la seu d'Endavant a València, que va patir diversos atacs.

Aure Romero, militant d'aquesta organització independentista durant aquests anys, explica que tot començà amb unes pintades signades amb el nom de "Maulets 1714" que apuntaven a gent provinent del GAV. Unes setmanes després, van incendiar el local, que en aquell

moment s'ubicava al carrer d'Entença, prop de Delegació de Govern. "La mateixa nit sabem que van identificar persones pels voltants, pel barri del Carme", explica Romero, qui subratlla que van presentar denúncia en la policia i el jutjat de guàrdia, però el cas es va acabar processant.

Durant aquesta època, molts dels Casals Jaume I van patir atacs i molts actes polítics van ser boicotejats. A Sueca va tornar a sofrir un atemptat la casa natal de Joan Fuster i un dels monuments dedicats a l'intel·lectual. La seu del Centre espanyol d'Ajuda al Refugiat (CEAR) va ser un altre dels espais assetjats durant els primers anys del mil·lenni. El 2007, l'associació denunciava un nou artefacte explosiu que els havien posat a la porta, el tercer d'aquell mateix any. Les treballadores i testimonis van afirmar en aquell moment que es tractava d'un atemptat amb motius xenòfobs i racistes, però mai van sortir els responsables.

> **Al març de l'any 2000, s'incendien les seus de diversos partits a Manises, Xirivella i Alboraia, on posteriorment es van trobar pamflets de l'organització Hermandad Nacional Socialista Armagedón. El setembre de 2001, van cremar la porta de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Castelló i la seu d'Endavant a València**

Els 2000 van destacar, principalment, per l'activitat del grup Ultras Yomus, vinculats a España 2000 i el Grup d'Acció Valencianista. Espais vinculats a Acció Cultural del País Valencià, a Esquerra Unida del País Valencià o a Esquerra Republicana, entre altres, van ser atacats d'una o d'altra manera en diferents localitats del País Valencià. Però, l'objectiu dels atacs i atemptats feixistes no eren únicament els partits o organitzacions d'esquerra, sinó també militants del moviment antifeixista, com ja havia passat durant els anys anteriors.

L'any 2010, al barri del Pla del Reial, Juanlu Sempere i la seua parella van sofrir un atemptat amb explosiu a casa seua. L'habitatge se situa en un punt curiós de la ciutat de València. Es tracta d'una part d'una alqueria que roman entre edificis en un dels barris on el Partit Popular (PP) ha aconseguit més votants durant les últimes dècades. La víctima explica que, en el seu cas, fou un atac "per la seua estètica", ja que cap dels que hi vivien en aquella casa estaven específicament militant en cap col·lectiu o organització. "Va ser tot molt confús. Allò va explotar i la porta blindada va caure cap a dins. Sort que nosaltres estàvem en el punt més allunyat de l'explosió", recorda Sempere, qui explica que el corredor que es trobava al costat de la vivenda estava ple de pintades del GAV. "Quan va caure la porta vaig veure algú córrer i l'explosiu estava fet de vidre", conta. Sempere i la seua parella van patir mig any d'estrès posttraumàtic i pèrdua d'oïda a causa de l'explosió. Ambdós van tenir clar que denunciar aquell fet no els portaria enlloc. "Si era gent del GAV… Rita, qui era alcaldessa en aquell moment, venia molt per ací. A més, és un barri molt de dretes", reflexiona. Aquesta explosió va passar desapercebuda en els mitjans, com molts dels atacs encapçalats pel GAV o altres grups d'extrema dreta.

L'any 2017 va representar un punt d'inflexió en la resposta violenta de grups d'ultradreta a la concentració valencianista de la vesprada del Nou d'Octubre a València

Segons expliquen els historiadors, els anys de predomini del PP van ser una mena de "barra

lliure" per a l'extrema dreta. La classe política feia els ulls grossos entre el futbol, les trames de corrupció i una façana modèlica. El gir polític de l'any 2015, amb el creixement de Compromís com a força política i la seua entrada a les institucions va fer brollar de nou aquella idea de "reconquesta" i d'anticatalanisme que movia l'extrema dreta valenciana des dels seus orígens. A açò se sumava el referèndum celebrat a Catalunya l'1 d'octubre de 2017, que va atiar més la paranoia general de la dreta i el seu espanyolisme acèrrim. Els fets que es van viure el 9 d'octubre de 2017 van ressonar força als mitjans de comunicació. Un any més tard continuaven apareixent els atacs. El 8 de setembre de 2018 a Dénia (Marina Alta), amb motiu de la Diada de Catalunya i en solidaritat amb el poble català, un grup de persones va organitzar una concentració. Mentre les manifestants cantaven cançons per reivindicar la llibertat de les preses polítiques, un grup de joves va començar a cridar "*Puigdemont a prisión*", "*Viva España*" o "*Nosotros somos la juventud de España*", acompanyats de focs artificials. Al principi del sabotatge "eren huit joves, carn de Democràcia Nacional", explica una de les joves que va assistir-hi, però a mesura que avançava el temps van arribar a ser unes 30 persones les que insultaren i amenaçaren a les concentrades, gent major i famílies amb menors, amb frases com "*¡Ya os seguiremos luego, ya!*" o "*Vais a flipar*".

> **Els investigadors entrevistats destaquen les col·laboracions entre els organismes militars i els grups d'extrema dreta, pel que fa al filtre d'informació, sobretot durant les últimes dècades del segle XX, quan no hi havia tants avanços tecnològics**

En aquest any, un dels més greus intents de boicot de l'extrema dreta va ocórrer el 14 de setembre, durant el setè Aplec del Camp de Túria celebrat a Bétera. El que havia de ser un punt de trobada familiar i comarcal, en un ambient festiu i alegre, es va convertir, a partir de les sis de la vesprada d'aquell divendres, en un espai plagat d'insults, amenaces, assetjament i agressions per part de feixistes i blavers, la gran majoria militants d'organitzacions com España 2000, Defenem València, Avant, Som Valencians, Llibertadors del Regne de València, Levantina de Seguridad i membres del Partit Popular de la localitat, entre d'altres. L'agressió a les assistents a l'Aplec va començar quan espanyolistes i membres de l'entorn ultradretà, concentrats al parc del Jonqueral –a pocs metres del recinte–, van boicotejar l'arribada de la cercavila que havia travessat abans el municipi amb el soroll de dolçaines i tabalets. L'escena d'insults, amenaces i crits va recordar molt a la viscuda el 9 d'octubre de 2017 a València, però a una escala menor, igual que l'actuació de la Guàrdia Civil, que no va dissoldre en cap moment l'escarni ultra.

Si hi ha un fil que uneix tots aquests atemptats i atacs a través dels anys és la impunitat. En un principi, aquesta s'ha relacionat directament amb l'herència militar després del franquisme. A més, els investigadors entrevistats destaquen les col·laboracions entre els organismes militars i els grups d'extrema dreta, pel que fa al filtre d'informació, sobretot durant les últimes dècades del segle XX, quan no hi havia tants avanços tecnològics. Alguns dels casos més coneguts, com les bombes a casa de Joan Fuster, a la de Sanchis Guarner o la crema de la senyera durant els anys de la Transició espanyola no van ser ni tan sols investigats. Bayarri insisteix en el fet que aquest és "un dels punts que es poden comparar

pel que fa al recorregut de l’extrema dreta al País Valencià”. “Han fet i desfet amb tota impunitat”, postil·la.

La majoria dels casos que s’han recollit han passat, fins i tot, desapercebuts a ulls de la justícia. La violència i la impunitat que ha viscut la dreta al llarg dels anys ha estat una realitat dolorosa que ha quedat en la memòria col·lectiva de la població. Amb tot, fer un recorregut a través dels anys permet veure que no són casos aïllats, sinó que s’hi ha viscut una llarga trajectòria de tractament desigual i de conflicte polític que encara avui s’arrossega en la realitat social del País Valencià. Per a Cantarero, la clau o el motiu que travessa la trajectòria de l’extrema dreta al País Valencià és la impunitat policial i judicial davant les seues accions. La falta d’acció per part de l’Estat espanyol des de la Transició ha augmentat la seguretat i els ànims amb la que han actuat. En aquest sentit, defensa que cal responsabilitzar la complicitat que l’extrema dreta té i ha tingut amb la policia, l’exèrcit o els òrgans judicials, i com les autoritats han permés el seu creixement en alguns períodes. Si alguna cosa ensenyen els processos històrics és que les casualitats són gairebé inexistents i que per tant l’extrema dreta, al País Valencià i a tot l’Estat espanyol, viu gràcies a tot un corpus de gent amb poder i capital que la sustenta.

https://directa.cat/quaranta-anys-datemptats-atacs-i-impunitat-de-lextrema-dreta-al-pais-valencia/

---

https://ppcc.lahaine.org/quaranta-anys-d-atemptats-atacs